

УДК 351:332.14(477.)

СУТНІСТЬ, АНАЛІЗ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ

Маліновська О.Я., Кухар В.І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-145>

Досліджено теоретичні та методологічні засади регіональної політики розвитку. Досліджено сучасний інструментарій забезпечення регіонального розвитку. Аналіз сучасного стану механізму підтримки регіонального розвитку. Аналіз особливостей закордонного досвіду реалізації державної підтримки розвитку регіонів. Досліджено інноваційні підходи до реалізації механізму державної підтримки розвитку регіонів. **Ключові слова:** регіональна політика, механізм регіональної політики розвитку, регіон, регіональний розвиток, регіональні цільові програми розвитку.

Постановка проблеми. Сучасна практика відносин між державою і регіонами, а також між окремими регіонами свідчить, що політика вирівнювання, яка спрямована на підтримку менш економічно та соціально розвинутих територій, не дає необхідного результату. Політика вирівнювання спрямована на досягнення певної економічної рівноваги між регіонами, що об'єктивно досить проблематично забезпечити як у найближчій, так і у віддаленій перспективі. Більш дієвою є політика стимулювання територіального розвитку. Вона має на меті вживання заходів на державному і регіональному рівнях щодо максимального використання наявних матеріальних, трудових, організаційних і фінансових можливостей. Для того щоб така політика стала ефективним важелем розвитку як регіонів, так і їх складових (адміністративно-територіальних одиниць), необхідно використовувати методи економічного регулювання. Такі методи можуть застосовуватися як у масштабах країни, так і в масштабах окремого регіону й адміністративно-територіальної одиниці (населеного пункту, району). Від повноти використовуваного інструментарію економічного регулювання залежить можливість забезпечення поступального регіонального розвитку. У зв'язку з цим, одним з актуальних завдань стає розробка нових й удосконалення існуючих методів, прийомів, механізмів економічного регулювання регіонального розвитку.

Сучасна практика регіонального розвитку відзначається непостійністю та неузгодженістю при використанні окремих способів і методів економічного регулювання. Тому, саме впровадження в практику організаційних та економічних механізмів, здатних адаптувати його до умов регіонального розвитку забезпечить поступальний розвиток як окремих регіонів, так і всієї держави в цілому. Тим самим економічне регулювання регіонального розвитку одержить необхідну адаптацію до умов конкретних регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і прикладним аспектам вирішення багатогранних проблем щодо формування механізмів державної підтримки регіонального розвитку присвячено праці О. Амоші, О. Алімова, В. Бондаренка, М. Бутка, Василенка, В. Гесця, З. Герасимчук, С. Гриценка, Б. Данилишина, М. Долішнього, С. Дорогунцова, В. Дубницького, В. Захарченка, Л. Ковальської, Т. Пепа, С. Сонь-

ка, Д. Стеценка, В. Удовиченка, В. Худолей, Л. Чернюк, М. Чумаченка, С. Шкарлета та інші. Розв'язання різнопланових завдань ефективного розвитку регіонів досліджували зарубіжні вчені, серед яких особливо відзначаються праці Е. Алаєва, К. Астапова, А. Вебера, О. Гранберга, П. Друкера, М. Колосовського, В. Лексина, А. Льюша, А. Маршала, Ф. Перру, М. Портера, Дж. Фрідмана, Й. Шумпетера.

Виділяючи належне теоретичній та практичній цінності існуючих науково-прикладних напрацювань, існує потреба у розробці напрямів удосконалення державної підтримки розвитку регіонів в умовах економічної кризи та загострення воєнного конфлікту на території України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Основні проблеми сучасного регіонального розвитку іноді розуміють звужено, лише як суто економічні. Звичайно, всі виниклі питання потрібно вирішувати найбільш ефективними шляхами. Однак головна мета все ж має полягати у створенні та підтримці в регіонах сприятливого соціально-економічного середовища, бажано безконфліктного, сприянні вирішенню місцевих регіональних проблем, підтримці інтеграційних стимулів – як у регіонах, так і між ними.

Мега статті. Головною метою цієї роботи є поглиблення теоретичних положень щодо механізму державної підтримки регіонального розвитку та обґрунтування напрямів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. З перших років незалежності Уряд України приділяв увагу регулюванню розвитку регіонів. Свідченням цього є постанови Кабінету Міністрів про розробку програм соціально-економічного розвитку окремих регіонів 1993, 1995 рр. [1; 2]. У теперішній час регіональна політика України здійснюється на основі законодавчих актів, жоден з яких не містить визначення понять «державна регіональна політика» та «регіональний розвиток», про зміст та тлумачення яких, навпаки, активно дискутують вчені та урядовці.

Державна регіональна політика є однією з важливих складових національної стратегії соціально-економічного розвитку.

У Концепції державної регіональної політики та відповідному законопроекті 2008 р. [2] регіональний розвиток трактується як виключно позитивні зміни у соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних, етнонаціональних процесах на рів-

ні регіонів відповідно до загальних цілей державної стратегії розвитку. Визначення регіонального розвитку за аналогічним законопроектом 2010 р. дещо інше. Воно не містить ознаки «позитивні» для змін, що відбуваються у регіоні, акцентує увагу на процесі змін, а не на змінах, як результаті. Отже, регіональний розвиток за цим законопроектом – це «процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших змін у регіонах» [2]. Суб'єктами регіонального розвитку згідно вищеведених документів визнаються учасники програм та проектів регіонального розвитку [1; 2].

Основні проблеми сучасного регіонального розвитку іноді розуміють звужено, лише як суто економічні. Звичайно, всі виниклі питання потрібно вирішувати найбільш ефективними шляхами. Однак головна мета все ж має полягати у створенні та підтримці в регіонах сприятливого соціально-економічного середовища, бажано безконфліктного, сприятливі вирішенню місцевих регіональних проблем, підтримці інтеграційних стимулів – як у регіонах, так і між ними [3].

Важливими передумовами поступального розвитку регіонів є забезпечення найбільш сприятливого режиму функціонування регіональної економічної системи і забезпечення позитивної динаміки змін основних її параметрів. У першому випадку серед цих передумов можна виділити інституційні умови, самостійність регіонів, місцеве самоврядування, механізм господарювання, економічне регулювання (державне і локальне) тощо. Для другої групи це будуть збалансованість і пропорційність розвитку, використання різних видів капіталу (уречевленого, людського, фінансового) та ін.

Цей перелік не виключає й інших чинників. Наприклад, «до основних чинників розвитку території можна віднести такі як ринкова кон'юнктура (поточний стан економіки, діловий клімат, перспективи збільшення території); інституційні ринки (наявність інфраструктури розвитку бізнесу); транспортно-географічне розташування; трудові ресурси (віковий склад, безробіття, якість трудових ресурсів, їх кваліфікація і професіоналізм); науково-технічний потенціал території; фінансово-економічні чинники (умови інвестицій, баланс доходів і витрат, рівень рентабельності суб'єктів господарювання); організаційні чинники (ефективність системи управління, відносини між рівнями влади, відносини влади і суб'єктів господарювання, наявність стратегії розвитку території та програм соціально-економічного розвитку, ступінь участі громадськості в процесі управління розвитком території); підприємництво та держава (діяльність і активність громадських організацій, організації із захисту прав, інвестиційних фондів й інші інформаційні фактори); маркетинг території (імідж території, ступінь просування і конкурентоспроможності території, діяльність та активність ЗМІ, наявність сайтів в Інтернеті)» [4].

Економічну сутність механізму управління регіональним розвитком визначають цільова спрямованість, рівень економічної діяльності та специфіка об'єкта управління, принципи функціонування. «При цьому на форму прояву механізму управління регіональним розвитком впливають чинники як ендogenous, так і екзогенного характеру. Перші визначають поелементну

структуру даного механізму і містять суб'єкти управління та їх повноваження, тип і характер їх взаємодії, форму правового й організаційно-фінансового забезпечення, склад і характер інструментів (методів) управління. Екзогенні чинники обумовлюють цільову спрямованість і конкретну форму функціонування. До основних із них можна віднести: рівень економічної сфери та об'єкт управління; тип макроекономічної системи, обумовлений співвідношеннями механізмів координації діяльності (стихийного та ієрархічного) суб'єктів господарювання; фазу господарського циклу функціонування економіки на відповідному рівні й у певному періоді» [5, с. 44].

Важливою умовою забезпечення регіонального розвитку є процес стимулювання господарської діяльності на відповідній території. Під стимулюванням регіонального розвитку розуміється використання відповідних методів, спрямованих на забезпечення такого режиму функціонування, при якому мінімізуються витрати виробництва і максимізується можливий дохід, а також використання преференцій і пільг для суб'єктів господарювання, що вирішальною мірою впливають на темпи економічного і соціального розвитку регіону. Особливо важливим стимулювання є для залучення і використання інвестицій, обмеженість яких відчувається постійно. Виходячи з того, що «велика частина чинників, які визначають ступінь сприятливості інвестиційного клімату, діє на регіональному рівні, політика стимулювання інвестицій у розвинутих країнах є прерогативою місцевих органів влади» [6, с. 7].

Стимулювання регіонального розвитку забезпечується з використанням спеціальних інструментів, які можна класифікувати на: економічні ресурси, нормативно-правові ресурси та адміністративні. Крім того, ці інструменти можна кваліфікувати відповідно їх специфічних характеристик: стимулюючі і обмежуючі, прямі і непрямі, активні і пасивні. Наприклад, «до прямих заходів стимулювання належать: субсидії, пільгові позики, податкові пільги, в тому числі за рахунок використання прискореної амортизаційної політики. Основна особливість допомоги, що надається, полягає в тому, що вона надається одноразово, а не у вигляді постійної фінансової підтримки окремим підприємствам. Така допомога має сприяти структурній перебудові, а не консервації нежиттєздатних підприємств» [7, с. 21]. Непрямі заходи мають сприяти спільному поліпшенню інвестиційного клімату, що дозволяє скорочувати масштаби прямої фінансової допомоги. Їх основа – розвиток господарської інфраструктури, що широко розуміється: від доріг до підготовки робочої сили. Можна виділити такі заходи: створення і модернізація локальної інфраструктури, необхідної для функціонування різних галузей господарства, розвиток мережі державної інфраструктури (представництва міністерств, митні та прикордонні переходи тощо) безпосередньо у вибраному ареалі або поблизу нього, здійснення наукових досліджень і створення інформаційних систем тощо. Прямі інструменти територіального розвитку (нормативні акти) впливають лише на симптоми проблеми, тоді як непрямі – найчастіше стримують або вирішують саму проблему.

Досить важливим і не менш складним для забезпечення регіонального розвитку є його економічне регулювання. Багато в чому проблема економічного регулювання регіонального розвитку обумовлена прагненням держави надавати відповідну підтримку менш розвинутим в економічних відносинах регіонам, що знаходиться втілення в так званій політиці вирівнювання. У світовій практиці вирівнювання є міжбюджетними відносинами, тобто фінансовою підтримкою регіональних і муніципальних бюджетів [8, с. 23].

Основними способами вирівнювання економічних і соціальних можливостей різних за своїм потенціалом регіонів виступають вертикальне і горизонтальне бюджетне вирівнювання. Метою вертикального бюджетного вирівнювання є забезпечення достатньої фінансової бази для реалізації бюджетних повноважень усіх рівнів влади. Основою механізму вертикального вирівнювання бюджетної системи є законодавче закріплення за кожним бюджетним рівнем фінансування конкретних сфер діяльності, відповідних розмежуванню предметів відання і повноважень між центром і регіонами, а також розмежування бюджетної відповідальності між центральними державними і регіональними органами влади й управління за ефективність використання бюджетних ресурсів. Мета горизонтального бюджетного вирівнювання полягає в забезпеченні єдиного стандартного рівня споживання державних послуг мешканцями різних регіонів країни шляхом вживання єдиних формалізованих методів розподілу державної фінансової допомоги нижчим бюджетам. Механізм горизонтального бюджетного вирівнювання орієнтований на вирішення двоєдиного завдання з одного боку, це вирівнювання рівня споживання державних послуг із територій, а з іншого – вирівнювання вартості державних послуг для кожного рівня влади [9, с. 36].

У систему методів забезпечення регіонального розвитку входить комплексне обстеження можливих результатів, засноване на аналізі й контролі реалізації запропонованих заходів. Економічний аналіз будь-якого регіону країни передбачає його вивчення з різних позицій: освоєності території, соціально-економічної ефективності його діяльності, обсягів виробництва і ролі регіону в економіці країни [10, с. 19]. Іншими словами, регіональний аналіз соціально-економічного розвитку здійснюється з метою вирішення двох основних завдань: визначення рівня інтегральної оцінки розвитку регіонів для визначення провідних і тих, що «відстають»; побудова сітки районування України за комплексом соціально-економічних характеристик з метою виділення соціально-економічних районів як цілісних утворень, які можуть використовуватися як об'єкти державної регіональної політики.

Для досягнення основних пріоритетів державної регіональної політики, які полягають в усуненні регіональних диспропорцій та забезпеченні сталого розвитку у 2005 р. було прийнято Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [11], у якому запроваджено й дотепер функціонуючий механізм взаємодії держави та регіонів, який полягає в укладанні між КМУ та обласними радами спеціальної угоди щодо регіонального розвитку на основі програмно-цільового підходу

та принципу концентрації коштів бюджетів усіх рівнів. Згідно цього Закону у 2006 р. було прийнято Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 р. [11], метою якої визначено зростання конкурентоспроможності регіонів, їх сталого розвитку та оновлення технологічної бази виробництва, що призведе до зростання продуктивності та зниження рівня безробіття.

Ухвалення Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, а також ухвалення згаданого проекту Закону України «Про засади державної регіональної політики», у якому визначено, що «регіональні стратегії розвитку розробляються на період дії Державної стратегії регіонального розвитку України» [11], що актуалізує необхідність модернізації регіональних стратегій, і у т.ч. – за рахунок застосування нових підходів до формулювання стратегічних пріоритетів регіонального розвитку.

Проблеми формулювання пріоритетів у чинних регіональних стратегіях:

1. Відсутність єдиного підходу до визначення пріоритетів у всіх стратегіях регіонального розвитку в Україні, внаслідок цього – звуження поняття «пріоритет» та невідповідність його стратегічному виміру регіонального розвитку. Здебільшого, це відбувалося внаслідок орієнтації місцевих органів виконавчої влади на короткострокові цілі регіонального розвитку та, відповідно, не врахування ними довгострокових цілей розвитку.

2. Відсутність схеми означення регіонального пріоритету та його словесного формулювання. Відсутність логічної схеми означення пріоритету – тобто процедури, за якою визначається пріоритет, призводить до того, що «пріоритет» не є значущим для розвитку території, не створює довгострокові стимули для розвитку регіонів. Зокрема, таке формулювання пріоритету, як «сільське господарство і агропромисловий комплекс» (у первинних стратегіях) не давало відповіді на питання, яким чином і з якою метою розвивати АПК, натомість перетворення цього пріоритету на «створення кластерів в АПК за рахунок розвитку високотехнологічного агропромислового виробництва» одразу акцентує увагу на механізмі, за яким буде розвиватися агропромисловий комплекс.

3. Неузгодженість пріоритетів регіонального розвитку із пріоритетами, визначеними у Державній стратегії регіонального розвитку (чинній на момент прийняття стратегії регіонального розвитку). Важливим є узгодження регіональних пріоритетів розвитку з пріоритетами розвитку, визначеними у чинній Державній стратегії, що обумовлено необхідністю формування єдиного поля дії центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері регіональної політики. Стратегічного значення набуває й ініціативність місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування щодо формулювання і документального закріплення пріоритетів розвитку. Зокрема, аналізуючи процес виходу економіки кожного регіону з кризового стану, можна побачити, що ті місцеві органи влади й органи місцевого самоврядування, які проводили активну антикризову політику – здійснювали пошук інвесторів, залучали кредити, проводили реструктуризацію галузей промисловості – мали кращі результати розвитку у підпо-

рядкованих їм регіонах. Така ініціативність органів публічної влади має стати нормою, основою управління регіональним розвитком.

4. Недостатній зв'язок регіональних пріоритетів регіону із пріоритетами розвитку сусідніх регіонів у контексті активізації міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Економіка кожного регіону має тісні взаємозв'язки з економіками інших регіонів, і у першу чергу – сусідніх. Відповідно, пріоритети розвитку сусідніх регіонів певною мірою мають бути взаємопов'язаними. У первинних регіональних стратегіях неможливо було оцінити ступінь зв'язку пріоритетів певних регіонів із пріоритетами сусідніх регіонів. Не відображалися й питання, що мали спільне значення для даного регіону та сусідніх з ним регіонів. Зокрема, це видно з висвітлення у первинних стратегіях таких питань, як міжрегіональне та транскордонне співробітництво, які або були відсутні у первинних стратегіях, або прописувались дуже стисло і без суттєвого змістового наповнення, загальними фразами.

5. Нечітке визначення або взагалі відсутність механізмів фінансування стратегічних пріоритетів регіонального розвитку. Комплексне формулювання стратегічних пріоритетів регіонального розвитку та завдань щодо їх досягнення не є дієвим без чіткого визначення джерел і способів фінансування пріоритетів. У первинних стратегіях способи фінансування пріоритетів, як правило, вказувались абстрактно, без прив'язки до конкретних завдань. Це призводило до неможливості визначення порядку і способів фінансування пріоритетів і, як наслідок, до розпорошення обмежених коштів на фінансування завдань, що не мали прямого впливу на вирішення комплексних, стратегічних проблем регіонального розвитку. Поряд з цим, у питаннях фінансування акцент робився на бюджетні кошти, яких завжди є обмаль, водночас необхідність пошуку додаткових джерел не прописувалася.

Повноцінне функціонування регіону зокрема та країни загалом залежить від розвитку економіки. Вкладення коштів, яке здійснюється за допомогою інвестицій, дає змогу забезпечити розширене відтворення, що є одним з основних показників економічного зростання. Одними з джерел такого фінансування є капітальні інвестиції. Водночас розвиток економіки в країні не є рівномірним. Цілком допустимим є припущення, що одні регіони функціонують краще та ефективніше, а інші, відповідно, гірше.

На сьогодні одним із ключових інструментів розвитку на регіональному рівні є регіональні (обласні) цільові програми розвитку (РЦП). Порядок розроблення, моніторингу та звітності про виконання обласних / районних цільових програм регламентуються Методичними рекомендаціями, розробленими Міністерством економіки України у 2006 р. Відповідні нормативні документи затверджуються у кожній області / районі окремо.

Згідно з цими документами, опис РЦП має включати таку інформацію: проблеми, на розв'язання якої спрямована програма; мету; перелік завдань і заходів; обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, обсягів та джерел фінансування, строки виконання завдань, заходів; координація та контроль за ходом ви-

конання програми. Окрім описової частини, РЦП містить ряд додатків – паспорт, план ресурсного забезпечення по роках, перелік завдань, заходів та показників виконання, форми проміжних та підсумкового звітів.

Методичні рекомендації Міністерства економіки України, на основі яких у кожній області / районі діють нормативні документи про порядок розроблення обласних / районних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання, строго регламентують основні стадії ініціювання, підготовки, порядку проходження експертизи, погодження та затвердження, здійснення контролю за виконанням. При цьому жодних вимог щодо відповідності регіональних (обласних / районних) цільових програм регіональним стратегіям розвитку не передбачено. Основними підставами для розроблення програми є існування проблеми на рівні регіону, розв'язання якої потребує залучення бюджетних коштів; наявність у місцевому бюджеті реальної можливості ресурсного забезпечення виконання заходів програми та відповідність мети програми пріоритетним напрямкам розвитку регіону. Ця «відповідність» розробниками програм трактується достатньо вільно і вони на свій розсуд декларують чи ні відповідність програми до Стратегії регіонального розвитку.

Україна – не перша і не остання країна, яка здійснює пошук механізмів і форм поєднання економічних інтересів держави та агентів адміністративно-територіальних утворень, що перебувають під її юрисдикцією. Потреба в критичному переосмисленні наявних концептуальних засад промислової політики регіонів на предмет їх «розв'язувальних здатностей» значною мірою зумовлена зміною режиму відтворення економічного життя в країні. У цьому насамперед доцільно розглянути світовий досвід наукових уявлень про місію (призначення) регіональної промислової політики, роль держави в її здійсненні, місце цієї політики в системі державного регулювання економічного життя суспільства, її взаємозв'язок із макро- та мікроекономікою політикою, механізми реалізації зазначеної політики [12, с. 32].

Значення промисловості в економічному розвитку провідних країн світу сьогодні важко переоцінити. Саме промисловість забезпечує мультиплікативний ефект в економіці в цілому, формуючи попит на сировину, енергетичні ресурси, робочу силу, створюючи найбільші обсяги доданої вартості. Це відноситься як до великих, так і до середніх, а також малих економічно розвинених країн, «нових індустріальних країн», а також до країн, що розвиваються.

Стратегічними орієнтирами сучасної регіональної політики в розвинутих зарубіжних країнах є такі:

- 1) фокусування регіональної політики здійснюється на людей, їх навички та інноваційні можливості;
- 2) регіони враховують невикористаний потенціал, шукають можливості для розвитку, а не лише розв'язують існуючі суперечності;
- 3) стратегії регіонального розвитку включають заходи щодо вирішення питань сталого розвитку та добробуту людини, а не лише економічного зростання;

4) заходи стратегії регіонального розвитку та підвищення конкурентоспроможності підкріплені відповідними фінансовими ресурсами і розподіляються переважно на конкурентній основі.

Отже, практика багатьох країн світу, особливо Польщі, Франції, США, Канади, свідчить про ефективність планування економіки і територіального управління в умовах високорозвинених ринкових відносин.

На державному рівні проголошено, що регулювання соціально-економічного розвитку регіонів належить до пріоритетних завдань державного управління, є одним із ключових питань у процесі становлення нової моделі соціально-орієнтованої ринкової економіки в Україні, вагомим механізмом забезпечення територіальної цілісності та стабільності в державі. Однак на разі відсутність обґрунтованої політики регіонального розвитку держави призводить до зростання територіальних диспропорцій та загострення економічних, політичних і соціальних проблем. Вищезазначена проблема актуалізує пошук, розробку і впровадження в практику нових механізмів державної підтримки соціально-економічного розвитку регіонів, застосування адекватних методів управління регіональним розвитком.

Аналізуючи сучасний стан соціально-економічного регіонального розвитку в нашій державі, теоретичні та практичні підходи до визначення основних завдань в управлінні регіональним розвитком можна сказати, що в державному управлінні регіональним розвитком на сьогодні існує значний ряд проблем, вирішення яких має стати одним із чинників стабілізації ситуації в нашій державі та формування умов для подальшого розвитку регіонів та країни в цілому.

З метою забезпечення ефективного державного управління соціально-економічними процесами в регіоні, для вирішення стратегічних завдань перш за все необхідна розробка довгострокового плану дій, котрий має погоджувати різні елементи державної економічної та соціальної політики з ресурсними і фінансовими можливостями регіону.

Відповідно до сучасних реалій соціально-економічного розвитку регіонів ми пропонуємо сконцентрувати увагу на таких пріоритетах. Перший пріоритет повинен концентруватися на створенні оптимальних умов, які б надавали регіонам можливість розкрити свій потенціал і ефективно скористатися конкурентними перевагами регіональної економіки.

Другий пріоритет має містити завдання і заходи, спрямовані на недопущення поглиблення регіональних диспропорцій та створення інфраструктури задля співпраці різних регіонів України в рамках конкретних проектів.

Третій пріоритет повинен окреслювати необхідність створення бази для реалізації ефективної регіональної політики — механізмів та інструментів державного управління регіональним розвитком, які б відповідали вимогам часу.

Для ефективного регіонального соціально-економічного розвитку варто чітко визначити фактори котрі сприяють підвищенню його конкурентоспроможності [13]. Для цього потрібне проведення спеціального дослідження або діагностики з метою вибору й оцінки таких факторів конкурентоспроможності, що показують наявність у те-

риторії певних властивостей, затребуваних або особливо важливих для споживача при рішенні питання про розміщення виробництва, переміщення вантажу або відвідування даного місця. На початковому етапі аналізу території варто використувати маркетингову «метрику», що відображає стандартизовану вибірку основних показників маркетингових аспектів життєдіяльності території. При проведенні діагностики крім традиційних інструментів маркетингу, як от SWOT Аналіз, PEST аналіз, портфельний аналіз тощо, виправдане використання моделювання [14, с. 156]. При цьому досліджувана територія описується системою факторів різної природи, взаємозв'язків між ними й початковими тенденціями зміни.

Підвищення якості державного управління регіональним розвитком має забезпечуватися за рахунок виконання таких завдань: підвищення ефективності діяльності місцевих органів влади, удосконалення взаємовідносин між місцевими державними структурами та фізичними і юридичними особами шляхом упровадження системи електронного урядування; створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у сфері державного управління регіональним розвитком; удосконалення системи моніторингу ефективності використання бюджетних коштів, посилення відповідальності місцевих органів виконавчої влади за ефективне використання ресурсів, спрямованих на розв'язання соціально-економічних проблем розвитку регіонів; визначення ролі громадських об'єднань у формуванні, упровадженні та здійсненні контролю за реалізацією пріоритетних напрямів розвитку регіонів; розроблення інституційного механізму управління процесом взаємодії органів виконавчої влади та громадських об'єднань для забезпечення їх участі у формуванні, упровадженні та здійсненні контролю за реалізацією пріоритетних напрямів розвитку регіонів; створення системи управління державним сектором економіки з визначенням функцій, ролі та місця місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо управління державною власністю; створення кадрового резерву керівних працівників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та забезпечення систематичної роботи з особами, включеними до такого резерву, у тому числі проведення їх стажування та навчання в різних регіонах країни; розвиток органами державної влади інформаційних послуг для громадян, туристів, ділових користувачів, пов'язаних з іншими адміністративними послугами, зокрема з іншими питаннями та послугами, охопленими заходами втручання щодо регіонального розвитку (наприклад, інформаційні послуги для осіб, котрі шукають роботу).

Висновки і пропозиції. Аналіз поточного стану і пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів України в контексті європейської інтеграції дозволив конкретизувати проблеми регіональної економіки та обґрунтувати необхідність використання певного теоретико-методологічного підґрунтя для їх вирішення. Економіка регіонів України у порівнянні з розвинутими країнами ЄС функціонує в умовах низького рівня узгодження інтересів

економічних суб'єктів, що першочергово проявляється у невірноваженості механізмів централізованого та децентралізованого регулювання територіального розвитку. Проблеми не достатнього фінансового забезпечення реалізації програм економічного розвитку регіонів, низької якості надання державних послуг на місцях, повільного вирішення екологічних завдань тісно пов'язані з процесом формування місцевих бюджетів, який у теперішніх умовах не відповідає принципам економічної системної динаміки і тому обумовлює поширення явища «тіньової економіки».

Доведено, що перед регіональними господарськими комплексами з'являються нові перспективи розвитку, зумовлені впливом наступних чинників. По-перше, це продовження децентралізації влади та передачі доходних джерел бюджету на рівень громад. Цей чинник є важливим для впливу на соціально-економічне становище саме регіонів. Важливими для розвитку регіонів є санкції у зовнішній торгівлі. А по-друге, зміна конфігурації міжрегіональної взаємодії всередині країни та поява нових виробничо-збутових зв'язків регіонів на зовнішніх ринках. Внаслідок дії цього чинника з'являється необхідність поступової зміни структури виробництва в регіонах, що надає регіонам нові можливості у формуванні нішевих виробництв, зміні спеціалізації, упровадженні інноваційних технологій.

Підвищення якості державного управління регіональним розвитком має забезпечуватися за рахунок виконання таких завдань: підвищення ефективності діяльності місцевих органів влади, удосконалення взаємовідносин між місцевими державними структурами та фізичними і юридичними особами шля-

хом упровадження системи електронного урядування; створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у сфері державного управління регіональним розвитком; удосконалення системи моніторингу ефективності використання бюджетних коштів, посилення відповідальності місцевих органів виконавчої влади за ефективне використання ресурсів, спрямованих на розв'язання соціально-економічних проблем розвитку регіонів; визначення ролі громадських об'єднань у формуванні, упровадженні та здійсненні контролю за реалізацією пріоритетних напрямів розвитку регіонів; розроблення інституційного механізму управління процесом взаємодії органів виконавчої влади та громадських об'єднань для забезпечення їх участі у формуванні, упровадженні та здійсненні контролю за реалізацією пріоритетних напрямів розвитку регіонів; створення системи управління державним сектором економіки з визначенням функцій, ролі та місця місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо управління державною власністю; створення кадрового резерву керівних працівників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та забезпечення систематичної роботи з особами, включеними до такого резерву, у тому числі проведення їх стажування та навчання в різних регіонах країни; розвиток органами державної влади інформаційних послуг для громадян, туристів, ділових користувачів, пов'язаних з іншими адміністративними послугами, зокрема з іншими питаннями та послугами, охопленими заходами втручання щодо регіонального розвитку (наприклад, інформаційні послуги для осіб, котрі шукають роботу).

Список літератури:

1. Постанова «Про розробку проекту Державної програми соціально-економічного розвитку Карпатського регіону» № 368 від 24.05.1993: станом на 24.05.1993: (текст) [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_29/pg_igwjwy.htm.
2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» № 2850-IV від 08.09.2005 : станом на 10.06.2012: (текст) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>.
3. Проект Закону України «Про засади державної регіональної політики»: станом на 08.10.08: (текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dbn.at.ua/publ/3-1-0-7>.
4. Проект Концепції державної регіональної політики від 27.02.2008: (текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.obladmin.poltava.ua/politics/data/.../konc_derd_region_polit.doc.
5. Алаев Э. В поисках разумной региональной политики / Э. Алаев // Федерализм. – 2002. – № 2. – С. 79-94.
6. Гафуров И.Р. Оценка экономического потенциала территории и эффективности мероприятий территориального стратегического программирования / И.Р. Гафуров // Региология. – 2005. – № 1. – С. 121-136.
7. Горін Ю.В. Національна економіка в умовах глобальної економічної кризи / Горін Ю.В. // Тенденції та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України в умовах глобальних викликів і загроз. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції викладачів, аспірантів та студентів 22 травня 2018 року. – С. 102-104.
8. Маркова Н. Региональная политика как фактор устойчивого развития российской экономики / Н. Маркова, Т. Монахова // Федерализм. – 2004. – № 2. – С. 5-20.
9. Региональная политика, направленная на снижение территориальных, экономических и социальных диспропорций в Российской Федерации: проект концепции // Регион: экономика и социология. – 2001. – № 1. – С. 4-34.
10. Клисторин В.И. Концепция межбюджетных отношений в регионе / В.И. Клисторин, В.Е. Селиверстов, С.А. Суспицын // Регион: экономика и социология. – 2001. – № 3. – С. 21-34.
11. Горегляд В. Финансовые проблемы региональной политики в России / В. Горегляд // Федерализм. – 2002. – № 4. – С. 6-38.
12. Смагин Б.И. Сущность и методика определения показателей освоенности региона / Б.И. Смагин, С.К. Неуймин // Вопросы статистики. – 2005. – № 12. – С. 19-23.
13. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» № 2850-IV від 08.09.2005 : станом на 10.06.2012: (текст) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>.
14. Лебединська О. Державне регулювання розвитку регіону: проблеми та перспективи / О. Лебединська // Вісник національної академії державного управління при Президентові України. – 2013. – № 3. – С. 151-156.

Малиновская О.Я., Кухар В.И.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

СУЩНОСТЬ, АНАЛИЗ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ РАЗВИТИЯ

Аннотация

Исследованы теоретические и методологические основы региональной политики развития. Исследовано современный инструментарий обеспечения регионального развития. Анализ современного состояния механизма поддержки регионального развития. Анализ особенностей зарубежного опыта реализации государственной поддержки развития регионов. Исследованы инновационные подходы к реализации механизма государственной поддержки развития регионов.

Ключевые слова: региональная политика, механизм региональной политики развития, регион, региональное развитие, региональные целевые программы развития.

Malinovska O.Y., Kukhar V.I.

Ivan Franko National university of Lviv

ESSENCE, ANALYSIS AND IMPROVEMENT OF THE MECHANISM OF REGIONAL DEVELOPMENT POLICY

Summary

The theoretical and methodological principles of regional development policy are explored. The modern tool for regional development is explored. Analysis of the current state of the mechanism for supporting regional development. Analysis of peculiarities of foreign experience in the implementation of state support for the development of regions. Innovative approaches to implementation of the mechanism of state support for the development of regions are investigated.

Keywords: regional policy, mechanism of regional development policy, region, regional development, regional target development programs.